

СУЧАСНА ЕКО-ІДЕОЛОГІЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Матвійчук А. В.

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін
Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Екологічна проблематика не втрачає актуальності, що було доведено нещодавною масштабною кліматичною конференцією ООН, яка відбулася у шотландському Глазго. Участь у заході взяли 30 тисяч учасників з усього світу, зокрема, лідери країн, громадські активісти та журналісти усіх можливих медіа. Основною метою цьогорічної конференції було створення нової кліматичної угоди, більш ефективної ніж Паризька угода 2015 року. Таким документом став Кліматичний пакт Глазго 2021 (Glasgow Climate Pact 2021 [1]).

Треба визнати, що вказаний документ вже зазнав з різних сторін (і за «надмірність», і за «поміркваність»). Прикметно, що в офіційній заяві Генсек ООН Антоніу Гуттераш назвав підсумковий документ останньої Кліматичної конференції компромісом й важливим, втім недостатнім кроком для протидії кліматичним змінам. Водночас, вважаємо за потрібне наголосити на певних положеннях Пакту, які, очевидно, можуть вважатися ідеологічною основою розвитку екологічного права в Україні і мають бути відображені в його нормах, оскільки Україна є одним із підписантів Кліматичного пакту Глазго 2021.

Передусім відзначимо комплексний підхід, що його застосували автори Пакту ув'язуючи проблематику змін клімату з універсальною проблематикою прав людини, що останні десятиліття є центральною для світової прогресивної спільноти. Зокрема вказано, що країни-підписанти Пакту повинні, вживаючи заходів щодо боротьби зі зміною клімату, поважати, заохочувати та враховувати свої відповідні зобов'язання щодо прав людини, права на здоров'я, прав корінних народів, місцевих громад, мігрантів, дітей, осіб з інвалідністю та людей, які перебувають у вразливих ситуаціях, та права на розвиток, а також тему гендерної рівності, розширення прав і можливостей жінок та рівність між поколіннями [1]. Фактично йдеться про те, що вирішення однієї проблеми не має загострювати інші або створювати нові, а екологічні колізії як правило корелюють з соціальними проблемами. Логічним

висновком з вказаної тези є проголошена у Кліматичному пакті Глазго 2021 необхідність (на рівні імперативу) звернення до напрацювань сучасної науки, що має стати основою ухвалення важливих політичних рішень у сфері природокористування й охорони природи.

Відзначимо, що реалізація такого підходу можлива, адже нині екологічна проблематика вже вийшла за межі академічних кіл й середовища екоактивістів. Підтвердженням цьому є дослідження, проведені напередодні ювілейного 50-го Всесвітнього економічного форуму у швейцарському Давосі у 2020 році. Опитування показали, що провідні політики, бізнесмени та науковці одностайні у розумінні екологічних проблем як найбільших та найнебезпечніших проблем сучасності [2]. Очевидно володіючи вказаною інформацією та іншими емпіричними даними щодо розуміння наслідків ігнорування екологічних проблем, автори Кліматичного пакту Глазго 2021 наголошують на необхідності прискорених дій у це критичне десятиліття, на основі найкращих наявних наукових знань, а також з міркувань справедливості, що орієнтовані, знову таки комплексно, і на екологічній, і на соціальній проблемі, як пов'язані явища.

Показово, що ідеологи сучасного інвайронменталізму вбачають перспективу вирішення глобальних і локальних проблеми лише в умовах співпраці й об'єднання зусиль світової спільноти. Саме тому п. 45 Пакту проголошує необхідність зміцнювати партнерські відносини між країнами, що розвиваються, і розвинутими країнами, фондами і технічними установами, громадянським суспільством і громадами, щоб покращити розуміння того, як можна оптимізувати підходи до запобігання, мінімізації та усунення екологічних втрат і збитків. Крім того, п. 53 Пакту акцентує увагу на важливості міжнародного співробітництва щодо інноваційних кліматичних заходів, включаючи технологічний поступ усіх членів суспільства, секторів і регіонів [1]. До слова, вказані настанови Кліматичного пакту Глазго 2021 розвивають позиції, сформульовані під час Кліматичної конференції ООН, що у грудні 2019 року відбулася у Мадриді, учасники якої визнали, що кліматична криза та пов'язані з нею екологічні проблеми спонукають шукати зважені рішення, які допоможуть побудувати більш екологічні та стабільні економіки [3].

Підсумовуючи викладене відзначимо, що виходячи зі змісту Кліматичного пакту Глазго 2021, принципами розвитку екологічного права в Україні має стати (1) ідея комплексного підходу до вирішення екологічних проблем у поєднанні з проблемами соціального характеру, (2) положення про інтенсифікацію реальних кроків щодо реалізації екологічної політики (зокрема, в плані напрацювання відповідної нормативної бази), (3) залучення до розроблення змісту і напрямів екологічної політики актуальних наукових напрацювань (передусім

з царини екологічного й правничого знання), (4) теза про необхідність промоції суспільного консенсусу щодо реального здійснення системи природоохоронних заходів і раціонального природокористування на всіх рівнях (забезпечення такого консенсусу очевидно потребує реалізації системи екопросвітницьких заходів).

Принагідно маємо наголосити, що означені принципи певною мірою вже відображені у Законі України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р.. Зокрема, українською державною визнано, що «процеси глобалізації та суспільних трансформацій підвищили пріоритетність збереження довкілля, а отже, потребують від України вжиття термінових заходів. Протягом тривалого часу економічний розвиток держави супроводжувався незбалансованою експлуатацією природних ресурсів, низькою пріоритетністю питань захисту довкілля, що унеможливило досягнення збалансованого (сталого) розвитку» [4]. При цьому Законом прямо вказується на те, що вирішення багатьох екологічних проблем мають бути враховані рекомендації міжнародних документів і здійснено перегляд та оновлення національних законодавчих і нормативних актів екологічного права. Принциповим моментом Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» є чітке визначення засад державної екологічної політики, серед яких передусім маємо виділити: 1) настанову досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку, які були затверджені на Саміті Організації Об'єднаних Націй зі сталого розвитку у 2015 році; 2) принцип застосування комплексного підходу в практиці реалізації державної екологічної політики; 3) ідею міжсекторального партнерства щодо екологічної проблематики; 4) забезпечення невідворотності відповідальності за порушення природоохоронного законодавства; 5) відповідальність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації; 6) упровадження новітніх засобів і форм комунікацій та ефективної інформаційної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища. Співставлення означених у вказаному Законі засад національної державної екологічної політики з основними положенням Кліматичного пакту Глазго 2021 доводить їхню змістовну подібність, що свідчить про правильність обраного українською державою курсу в екологічній царині і його відповідність ідеології сучасного інвайронменталізму. Очевидно, наступним і найважливішим кроком є практична реалізація цих ідей і настанов, шляхом їхньої імплементації у норми національного екологічного права із забезпеченням відповідної правозастосовчої практики.

Література:

1. Glasgow Climate Pact. United Nations Framework Convention on Climate Change URL: https://unfccc.int/sites/default/files/resource/cop26_auv_2f_cover_decision.pdf (дата звернення 20.11.2021).
2. The Global Risks Report 2020. *Insight Report. 15th Edition of the World Economic Forum's*. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf (дата звернення: 3.02.2020).
3. UN Climate Action Summit 2019. UNITED NATIONS. URL: https://www.un.org/en/climatechange/un-climate-summit-2019.shtml?fbclid=IwAR1D3G_JMpbF4H_8BLKhiy4juaTnQ64e0MOYdAhB WaxiQqCauLFVuiPX7zM (дата звернення: 19.11.2021).
4. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення 17.11.2021).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І СПЕЦИФІКА ПОЛЬСЬКОЇ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Матвійчук О. В.

кандидат економічних наук,

завідувач кафедри загальнотеоретичних правових дисциплін

Рівненського інституту Київського університету права НАН України

м. Рівне, Україна

Аналіз цивільно-правової традиції європейських країн у контексті історичного законотворчого і правозастосовного цивільно-правового досвіду Польщі, у складі якої перебували українські етнічні землі, має важливе практичне значення на шляху європейської інтеграції нашої країни. Такі дослідження необхідні для ефективного процесу гармонізації українського цивільного законодавства із цивільним законодавством держав Європейського Союзу.

Основним джерелом цивільного права в Польщі є Цивільний кодекс[1] 1964 р. До його ухвалення в Польщі не існувало єдиного для всієї країни Цивільного кодексу (діяли Закон від 18 липня 1950 року про загальні положення цивільного права, Декрет про речове право 1946 р, Зобов'язальний кодекс 1933 р.). При цьому, маємо наголосити, що на відміну від України часів СРСР у Польщі періоду соціалізму зберігався інститут приватної власності, а також деяка свобода приватного